

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

РЯБЕНКО ЛЕСЯ МИХАЙЛІВНА

УДК 657:005.921:631

**ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНИМ РОЗВИТКОМ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)»

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Національному університеті біоресурсів і природокористування України Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор економічних наук, професор
Савчук Василь Кирилович,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
професор кафедри статистики
та економічного аналізу

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Лаговська Олена Адамівна,
Житомирський державний
технологічний університет,
декан факультету обліку і фінансів

доктор економічних наук, доцент
Криштопа Ірина Ігорівна,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
професор кафедри бухгалтерського обліку

Захист відбудеться «26» жовтня 2018 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.004.17 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15, навчальний корпус № 3, кімната 301

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41а

Автореферат розіслано «25» вересня 2018 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. П. Кузик

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сільське господарство України забезпечує 11 % ВВП та 42 % експортного потенціалу, посідаючи лідируючі позиції на світовому ринку продовольства. Сучасний стан аграрної економіки України, на відміну від інших країн, де домінує одна форма господарювання, характеризується значною різноманітністю – великі вертикально інтегровані агрохолдинги у формі акціонерних товариств, сільськогосподарські кооперативи, товариства з обмеженою відповідальністю, фермерські господарства тощо. Вітчизняні сільськогосподарські підприємства пройшли тривалий, складний період реформування, становлення, адаптації до нових економіко-правових умов функціонування. Однак незавершеність земельної реформи, динамічні зміни в оподаткуванні, відсутність чіткої державної політики щодо підтримки та регулювання аграрної сфери обумовлюють виникнення нових викликів для сільськогосподарських виробників. Як наслідок, у таких умовах сільськогосподарським підприємствам необхідно розробити результативні напрями стратегічного розвитку на довгострокову перспективу, забезпечивши його керованість.

Базисом стратегічного розвитку суб'єктів аграрного виробництва є створення відмітних комбінацій внутрішніх можливостей з урахуванням чинників зовнішнього середовища. Для забезпечення результативного управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств визначальним є створення динамічної системи обліково-аналітичного відображення всієї сукупності складових внутрішнього потенціалу та ідентифікації зовнішніх тенденцій. Проте, незважаючи на перехід до так званої «інформаційної економіки», аграрні підприємства мають суттєві проблеми із отриманням повної й достовірної інформації для обґрунтування та прийняття стратегічних управлінських рішень.

Значний внесок у розвиток бухгалтерського обліку й економічного аналізу та їх управлінську спрямованість зробили вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких відзначимо: Х. Андерсона, А. Апчерча, Ф. Ф. Бутинця, Д. Друрі, С. Ф. Голова, В. М. Жука, Є. В. Калюгу, Г. Г. Кірейцева, М. В. Кужельного, А. М. Кузьмінського, І. Д. Лазаришину, В. Г. Линника, М. Р. Метью, Л. В. Нападовську, Б. Нідлза, П. Т. Саблука, В. В. Сопка, Л. К. Сука, Д. Фостера, Е. С. Хендріксена, М. Г. Чумаченка, В. Г. Швеця. Питання удосконалення обліково-аналітичного забезпечення стратегічного управління досліджено у роботах Р. Ф. Бруханського, О. Д. Гудзинського, І. І. Криштопи, О. А. Лаговської, Є. В. Мниха, М. С. Пушкаря, В. К. Савчука, Р. Каплана, Д. Колдуела, Д. Нортон, Б. Райана, К. Уорда.

Враховуючи наукові здобутки вчених, відмітимо, що їх дослідження проводилися переважно щодо тактичного рівня операційної діяльності та її складових. Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком підприємств недостатньо опрацьовані та потребують наукових і практичних розробок, що визначило тему дисертації, її актуальність, мету, завдання та основні напрями дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження проведено у відповідності з науково-дослідною тематикою Національного університету біоресурсів і природокористування України за темами: «Удосконалення методик і організація економічного аналізу в нових організаційно-правових формах господарювання» (номер державної реєстрації 0107U002451); «Формування аналітико-прогностичної системи управління стратегічним розвитком підприємств аграрної сфери» (номер державної реєстрації 0116U008082) та «Розробити систему управління відтворенням біологічних ресурсів України: економічний вимір, оцінка, прогноз» (номер державної реєстрації 0111U008871), в межах яких автором запропоновано концептуальні підходи до формування обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком та розроблено практичні рекомендації щодо впровадження його інструментарію у діяльність сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм та розмірів.

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження – розроблення теоретичних, методичних та організаційно-практичних засад обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств, орієнтованого на створення конкурентних переваг і стабілізацію їх соціально-економічного зростання. Відповідно до поставленої мети у дисертації визначено й вирішено такі завдання:

– поглибити пізнання сутності поняття «стратегічний розвиток підприємств» щодо конкретизації управлінського впливу на досягнення визначених довгострокових цілей;

– виявити й оцінити ключові елементи процесу управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств як системоутворюючих чинників його обліково-аналітичного забезпечення;

– систематизувати й оцінити основні елементи організації обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств для формування векторів його активізації;

– проаналізувати стратегії діяльності сільськогосподарських підприємств для уточнення контурів обліково-аналітичного забезпечення управління їх розвитком;

– оцінити сучасний стан і тенденції облікового відображення процесів і результатів управління розвитком сільськогосподарських підприємств як передумови формування стратегічно орієнтованого обліково-аналітичного середовища;

– визначити напрями і способи підвищення ефективності реалізації аналітичної функції у процесі управління стратегічним розвитком суб'єктів господарювання;

– сформулювати концептуальні підходи удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств;

– обґрунтувати теоретичні та практичні положення щодо розроблення обліково-аналітичного сервісу управління стратегічним розвитком аграрних формуваль;

– розробити модель обліково-аналітичного забезпечення управління досягненням стратегічних цілей розвитку сільськогосподарського підприємства.

Об'єкт дослідження – процес обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком суб'єктів господарювання аграрної сфери.

Предмет дослідження – теоретичні, організаційні та практичні засади бухгалтерського обліку й економічного аналізу як базис інформаційного забезпечення системи управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств.

Методи дослідження. Методологічними засадами дослідження є загальнофілософські та загальнонаукові методи пізнання явищ і процесів у системі обліково-аналітичного забезпечення, концепції стратегічного менеджменту та бухгалтерського інжинірингу. Використання історичного й логічного методів дозволило дослідити еволюцію бухгалтерського обліку та економічного аналізу як інструментів інформаційної підтримки управління стратегічним розвитком суб'єктів господарювання. Гносеологічний метод застосовано для уточнення та поглиблення змісту понять і категорій у сфері обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств.

Системний підхід використано для визначення взаємозв'язку обліково-аналітичного забезпечення та системи управління стратегічним розвитком підприємства. Функціонально-структурний метод дозволив класифікувати стратегії та системи обліково-аналітичного забезпечення стратегічного менеджменту підприємства. Аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, ідеалізація та узагальнення як методи наукового пізнання застосовано для розвитку положень теорії, методології і практики бухгалтерського обліку та економічного аналізу в системі інформаційного забезпечення управління стратегічним розвитком суб'єктів господарювання.

Інформаційною базою дослідження слугували наукові джерела (монографічні праці, наукові статті, доповіді на міжнародних і всеукраїнських конференціях, симпозіумах, конгресах) із проблем розвитку економіки агропромислового комплексу, бухгалтерського обліку, економічного аналізу та стратегічного менеджменту; законодавчі і нормативні акти щодо регулювання бухгалтерського обліку в Україні; Міжнародні стандарти фінансової звітності та законодавство ЄС у сфері бухгалтерського обліку; фінансова та статистична звітність суб'єктів господарювання України; Інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробленні теоретичних засад і практичних рекомендацій щодо поліпшення обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств. Основні положення дисертації, що визначають її наукову новизну і виносяться на захист, є такими:

удосконалено:

– основні напрями розроблення обліково-аналітичного сервісу управління стратегічним розвитком підприємства, які базуються на клієнтоорієнтованому підході для задоволення потреб стейкхолдерів в інформації щодо

результативного управління різносценарним, орієнтованим на цільову перспективу розвитком сільськогосподарських підприємств;

– обґрунтування сутності поняття «стратегічний розвиток підприємств», який акцентує увагу на трансформаційних пріоритетах через їх обліково-аналітичне відображення як передумови об'єктивної оцінки і результативного управління їх досягненням;

– критеріальну базу оцінки облікового відображення процесів управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств через призму організації обліку в різних типах агроформувань, застосування окремих видів обліку та звітності, ролі бухгалтера у підготовці та прийнятті управлінських рішень, значення облікової функції у структурі інформаційного забезпечення управління;

– науково-методичні вектори аналітичного забезпечення управління розвитком сільськогосподарських підприємств, орієнтованих на розроблення різноваріантних управлінських рішень для досягнення стратегічних цілей в умовах високодинамічних змін зовнішнього і внутрішнього середовища;

– концептуальні засади обліково-аналітичного забезпечення досягнення стратегічних цілей розвитку підприємств, які базуються на системі взаємодоповнюючих елементів (аналіз, прогноз, стратегія розвитку, план та програма дій, облік, оцінка результативності і контроль) та інтегрованому підході до організації обліку й аналізу з метою задоволення потреб користувачів інформації із врахуванням галузевих особливостей сільського господарства;

– праксеологічну модель обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком підприємства шляхом декомпозиції загального процесу формування і реалізації стратегії розвитку, виокремлення ключових дій та їх імплементацію з використанням SADT-технологій;

набули подальшого розвитку:

– теоретичні засади визначення та обліково-аналітичного відображення базових елементів процесу управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств: цілей, чинників внутрішнього і зовнішнього середовища, функцій, стратегій, результатів;

– організаційні аспекти обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств у контексті орієнтації обліку й аналізу на параметри їх стратегічної результативності;

– процеси ідентифікації сучасних тенденцій розвитку сільськогосподарських підприємств на основі їх типізації з метою точнішої орієнтації обліково-аналітичної діяльності на масштаби та специфіку організаційно-правових форм господарювання.

Практичне значення одержаних результатів. Обґрунтовані у дисертації результати формують наукову основу для практичного вирішення проблем поліпшення обліково-аналітичного забезпечення потреб управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств. Пропозиції автора використано: Канівською районною державною адміністрацією Черкаської області в частині розроблення концептуальних підходів і практичних рекомендацій щодо впровадження обліково-аналітичного інструментарію

стратегічного характеру в діяльність сільськогосподарських підприємств; ТзДВ «Русь» щодо організаційних засад побудови обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічними перспективами підприємства; ТОВ «Агрохолдинг Руно» щодо використання керівництвом підприємства та керівниками його структурних підрозділів обліково-аналітичного інструментарію супроводу прийняття і виконання стратегічних управлінських рішень; СТОВ «Любава» в частині удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством шляхом систематизації облікової інформації, яка забезпечує потреби управління; фермерським господарством «Валма» щодо використання процедури формування аналітичних даних для прийняття довгострокових рішень щодо обґрунтування виробничої програми. Окремі результати дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі Національного університету біоресурсів і природокористування України при викладанні дисциплін «Економетрика», «Аналіз господарської діяльності», «Стратегічний аналіз».

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі наукові розробки, що представлені у дисертації і виносяться на захист, є результатом власних досліджень і авторських здобутків. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї та положення, які одержані особисто здобувачем.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дослідження, викладені в дисертації, доповідалися та обговорювалися на: 75-й науковій конференції молодих учених, аспірантів і студентів «Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI століття» (м. Київ, 2009 р.); 76-й науковій конференції молодих учених, аспірантів і студентів «Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI століття» (м. Київ, 2010 р.); IV Міжнародному форумі вчених «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» (м. Харків, 2010 р.); VII Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми економіки підприємств в сучасних умовах» (м. Київ, 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Особливості функціонування підприємств України в сучасних економіко-правових умовах» (м. Дніпропетровськ, 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічні імперативи сучасного менеджменту» (м. Київ, 2012 р.); II Всеукраїнській науково-практичній конференції (м. Київ, 2014 р.); Міжнародній конференції «Formation of modern economic area: benefits, risks, implementation mechanisms» (м. Тбілісі, Республіка Грузія, 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 65-річчю економічного факультету НУБіП України «Аграрна політика України в умовах глобальних продовольчих та фінансово-економічних викликів» (м. Київ, 2017 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегія розвитку України: економічний та гуманітарний виміри» (м. Київ, 2017 р.).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження автором опубліковано 28 наукових праць, з яких 4 колективні монографії, 3 статті у наукових фахових виданнях України, 6 статей у наукових фахових виданнях

України, включених до міжнародних наукометричних баз даних, стаття в іншому науковому виданні та 14 тез наукових доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 220 сторінок друкованого тексту. Дисертація містить 28 таблиць і 34 рисунки. Список використаних джерел налічує 158 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету та завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів та їх апробацію.

У першому розділі **«Теоретичні засади обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком підприємств»** обґрунтовано сутність стратегічного розвитку підприємств та його особливості в сільськогосподарському виробництві, охарактеризовано процес управління стратегічним розвитком як об'єкт обліку й аналізу, оцінено організацію обліково-аналітичного забезпечення управління сільськогосподарськими підприємствами.

Стратегічний розвиток сільськогосподарських підприємств – це якісна трансформація суб'єкта господарювання у процесі його переведення із початкового у бажаний (цільовий) стан з урахуванням запланованих параметрів стратегічної результативності та впливу чинників зовнішнього середовища на основі формування і використання ресурсно-компетентнісного базису їх функціонування.

Управління стратегічним розвитком, з одного боку, є складовою стратегічного управління, в контексті формування передумов подальшого існування підприємства у стратегічній перспективі, а з іншого – його продовженням після завершення етапу «контроль реалізації стратегії». Отже, управління стратегічним розвитком пов'язує у часі стратегічні періоди шляхом використання інформації попередніх циклів (міся, зміни зовнішнього і внутрішнього середовища, параметри формування, реалізації і контролю стратегії) для створення інформаційного базису наступного стратегічного циклу.

Управління стратегічним розвитком – це підсистема управління підприємством, орієнтована на встановлення стратегічних пріоритетів і кількісно-якісних змін шляхом раціонального використання внутрішнього потенціалу і зовнішніх можливостей з метою забезпечення параметрів довгострокової результативності. У сучасних умовах стратегічне управління більшості сільськогосподарських підприємств має декларативний характер, базується, в основному, на якісних характеристиках без належного кількісного обґрунтування управлінських рішень, формування стратегій здійснюється інтуїтивно, їх реалізація визначається переважно характером ситуацій, що склалися в зовнішньому середовищі. Тому зазначене вимагає формування обліково-аналітичного забезпечення, спрямованого на потреби управління стратегічним розвитком підприємств (рис. 1).

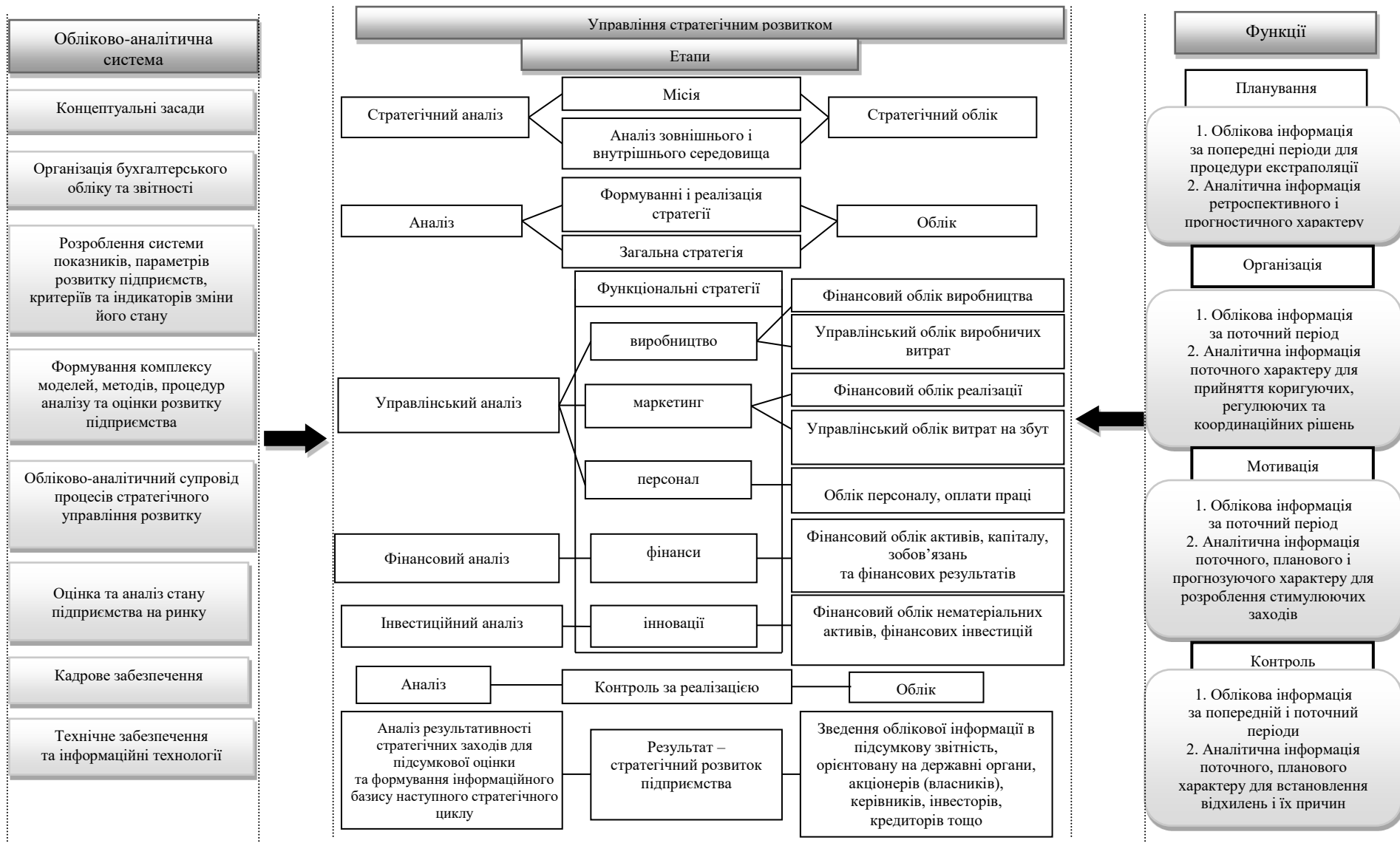

Рис. 1. Процес управління стратегічним розвитком підприємства як об'єкт обліку та аналізу

Обліково-аналітичне забезпечення управління стратегічним розвитком – це інформаційна система, яка ґрунтується на стратегічно орієнтованих даних бухгалтерського обліку та аналітичних процедурах, що перманентно супроводжують процеси формування, реалізації та контролю стратегій розвитку, виконання функцій стратегічного управління, та має відповідний організаційно-інституційний, нормативно-методичний, кадровий і технічний базис.

Організація обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком підприємства – це сукупність заходів щодо побудови системи методів і процедур генерування й акумулювання даних ретроспективного, поточного і прогнозного характеру та їх трансформації у стратегічно орієнтовану інформацію для обґрунтування кількісно-якісних змін. Оскільки на будь-якому підприємстві система обліково-аналітичного забезпечення в тій чи іншій формі існує, то її організація з метою задоволення інформаційних потреб управління стратегічним розвитком має вирішувати наступні завдання: залежно від масштабу діяльності підприємства виділити підрозділ або окремих фахівців чи наділити певними функціями вже існуючих працівників щодо обліку і аналізу стратегічних процесів; на основі генерування, акумулювання, узагальнення і трансформації даних про діяльність підприємства, сформувати базу обліково-аналітичної інформації для оцінки заходів стратегічного характеру, що вже відбулися, та планування процесів стратегічного розвитку на майбутнє; формування сукупності методик, інструментів і процедур для обліку й аналізу стратегічної інформації; побудова ІТ-архітектури підприємства з урахуванням потреб керівників в актуальній, повній, доступній за формою та своєчасній інформації для прийняття стратегічних управлінських рішень.

У другому розділі **«Оцінка обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств»** наведено результати діагностики стратегічного розвитку підприємств, проаналізовано стан і тенденції облікового забезпечення управління їх розвитком, оцінено аналітичне забезпечення розроблення і реалізації управлінських стратегічних рішень.

На результати діяльності сільськогосподарських підприємств впливають чотири рівні чинників: глобальні, національні, регіональні та індивідуальні, із врахуванням яких і проводилася діагностика сучасних тенденцій їх стратегічного розвитку.

В Україні історично та на сучасному етапі існує вся сукупність природних, економічних, адміністративно-правових і соціальних передумов для успішного стратегічного розвитку сільськогосподарських підприємств. Зазначимо, що, протягом тривалого періоду часу реформування економіки України, сільське господарство належало до «незарегульованих» сфер з боку держави, при одночасному наданні йому пільгового режиму. Такий ліберальний підхід фактично зумовив високий рівень розвитку сільського господарства, який існує на сучасному етапі і є передумовою формування стратегічних перспектив сільськогосподарського виробництва (табл. 1).

**Динаміка показників розвитку сільського господарства
та сільськогосподарських підприємств України**

Показник	Рік				Відхилення 2017 р. до 2010 р.	
	2010	2015	2016	2017	абсолютне (+, -)	відносне, %
Продукція сільського господарства, у постійних цінах 2010 р., млн грн, у т. ч.:	194887,0	239467,0	254640,5	249157,0	54270,0	127,8
– продукція рослинництва	124554,0	168439,0	185052,1	179474,6	54920,6	144,1
– продукція тваринництва	70332,4	71028,3	69588,40	69682,4	-650,0	99,1
Експорт продовольчих товарів, млрд дол США, у т. ч.:	9936,0	14563,1	15281,8	17758,4	7822,4	178,7
– живі тварини, продукти тваринного походження	771,4	823,4	775,0	1109,0	337,6	143,8
– продукти рослинного походження	3976,2	7971,5	8093,7	9216,4	5240,2	231,8
– жири та олії тваринного або рослинного походження	2617,3	3299,8	3963,0	4605,7	1988,4	176,0
– готові харчові продукти	2571,1	2468,4	2450,1	2827,3	256,2	110,0
Чистий прибуток (збиток), млн грн	17253,6	101912,2	89816,3	78457,7	61204,1	454,7
Підприємства, які одержали чистий прибуток:						
у відсотках до загальної кількості	69,6	88,9	88,4	86,7	17,1	124,6
фінансовий результат, млн грн	22094,9	127525,5	102496,1	91764,1	69669,2	415,3
Рівень рентабельності діяльності, %	17,5	30,4	25,6	18,7	1,2	x
Рівень рентабельності операційної діяльності, %	24,5	43	33,6	23,5	1,0	x

Дані табл. 1 свідчать про позитивні тенденції розвитку сільськогосподарських підприємств і галузі в цілому, однак спостерігаються певні коливання, які вимагають ідентифікації чинників стратегічного розвитку та врахування їх в управлінні.

Важливе значення для реалізації стратегічних можливостей мають глобалізаційні процеси, тенденції розвитку національної економіки та регіональні особливості, тому вони, з одного боку, повинні знайти своє відображення в обліково-аналітичних процедурах, а з іншого – є визначальними чинниками впливу на формування системи обліково-аналітичного забезпечення. Однак, за результатами дослідження найбільший вплив на організацію обліку й аналізу мають індивідуальні чинники, які, насамперед, пов'язані з масштабом та організаційно-правовою формою підприємств. З цією метою їх згруповано за площею сільськогосподарських угідь та обґрунтовано домінуючі форми господарювання. Визначені типи сільськогосподарських підприємств (великі – від 10 тис. га і більше; середні – 1–10 тис. га, малі та мікропідприємства до 1 тис. га) обумовлюють специфіку оцінки та подальшого удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком.

Ефективне обліково-аналітичне забезпечення органічно поєднує облікову й аналітичну підсистеми. Облікова підсистема визначається характеристиками облікової політики, яка на законодавчому рівні закріплена тільки у сфері фінансового обліку. Однак, для забезпечення стратегічного розвитку існує нагальна потреба у веденні управлінського та стратегічного обліку. У сучасних

наукових працях із менеджменту вводиться термін «повсякденно-стратегічного» управління, тобто акцентується увага не на декларативному характері стратегічного управління, а на необхідності щоденних заходів забезпечення довгострокового розвитку. Стратегічний облік повинен акцентувати свою увагу на оцінці стратегічних тенденцій розвитку, а управлінський облік – оцінюванні поточних заходів управління стратегічним розвитком підприємства.

Для вирішення завдань обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств важливе значення має прийняття змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» у частині імплементації вимог Директиви ЄС № 2013/34/ЄС, які полягають у підвищенні рівня інформативності фінансової звітності шляхом впровадження нових її форм, зокрема Звіту про управління; розширенні доступу зацікавлених осіб до інформації про фінансово-майновий стан суб'єктів господарювання; впровадженні чітких критеріїв поділу підприємств за розміром.

Оцінка облікового забезпечення управлінської діяльності сільськогосподарських підприємств вимагає диференційованого підходу до його удосконалення і розвитку. Це обумовлює пошук спільних рис і розроблення різносценарних підходів до організації обліку в сільськогосподарських підприємствах різних типів, зростання важливості ролі бухгалтера у прийнятті управлінських рішень, розширення меж використання фінансової та управлінської звітності і в цілому облікової інформації в системі стратегічного менеджменту (табл. 2).

Таблиця 2

Облікове забезпечення управління сільськогосподарськими підприємствами відповідно до масштабів їх діяльності

Критерій оцінки	Мікро- та малі підприємства	Середні підприємства	Великі підприємства
Організація обліку	Фермер або член сім'ї; спеціаліст із бухгалтерського обліку; бухгалтер, введений до штату, передача ведення обліку на аутсорсинг	Окремий структурний підрозділ – бухгалтерська служба (бухгалтерія)	Відповідно до організаційної структури – централізована форма ведення обліку
Види обліку	Фінансовий	Фінансовий, управлінський	Фінансовий, управлінський, стратегічний
Організація звітності	Фінансова, податкова, статистична	Фінансова, податкова, статистична, управлінська	Фінансова, консолідована фінансова, управлінська, податкова, статистична, стратегічна
Роль бухгалтера у прийнятті управлінських рішень	Формальна	Формально-аналітична	Формально-аналітична з участю у прийнятті управлінських рішень
Значення облікової функції у структурі інформаційного забезпечення управління	Облікова інформація майже не використовується	Використовуються тільки дані управлінського обліку	Використовується весь обсяг облікової інформації

Традиційно одним із завдань бухгалтерського обліку є ідентифікація поточних фактів господарської діяльності, однак у сучасних умовах дані

фінансового обліку є актуальними в управлінні стратегічним розвитком підприємств (табл. 3).

Таблиця 3

Інформативність даних фінансового обліку в управлінні стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств

Об'єкт обліку	Напрямок використання облікової інформації у стратегічному управлінні
Необоротні активи	Обґрунтування стратегічного розвитку сільськогосподарських підприємств
Поточні активи	Оцінка рівня динамізму стратегічних змін через показники оборотності
Власний і позиковий капітал, фінансові інвестиції	Джерела фінансування стратегічного розвитку
Фінансові результати	Інвестиційне обґрунтування напрямів стратегічного розвитку
Процес перетворення вартості для визначення обсягу спожитих матеріальних благ (витрат) і реалізованої продукції (доходу)	Визначення результатів виробничо-збутової компоненти стратегічного розвитку у вартісній формі

Необхідною умовою оптимізації облікового забезпечення управління сільськогосподарськими підприємствами є врахування галузевих особливостей, які безпосередньо чи опосередковано впливають на специфіку їх стратегічного розвитку. Зокрема, важливу роль відіграє облік земель сільськогосподарського призначення, біологічних активів, інтелектуального капіталу та інновацій, капітальних інвестицій, витрат виробництва, державної підтримки сільськогосподарських підприємств. Дані обліку земель сільськогосподарського призначення (субрахунки 101 «Земельні ділянки», 102 «Капітальні витрати на поліпшення земель») та біологічних активів (рахунки 16 «Довгострокові біологічні активи», 21 «Поточні біологічні активи») є базисом формування результативності стратегічного розвитку, облікова інформація щодо інтелектуального капіталу, інновацій (12 «Нематеріальні активи») та капітальних інвестицій (15 «Капітальні інвестиції») виступає каталізатором стратегічних змін, облік витрат (23 «Виробництво» та рахунки класів 8 «Витрати за елементами» і 9 «Витрати діяльності») характеризує параметри впливу поточних процесів на стратегічні тенденції. Облік державної підтримки сільськогосподарських підприємств (48 «Цільове фінансування і цільові надходження») відображає рівень нівелювання впливу негативних природних, ринкових, кредитних та інших ризиків на стратегічні процеси. Використання даних фінансового обліку є актуальним як для аналізу поточних процесів розвитку (1 рік), так і для оцінки стратегічних тенденцій шляхом акумулювання й обробки інформації за зазначеними рахунками та укрупненими періодами (2–5 років).

На сучасному етапі спостерігається зростання ролі аналітичної функції в діяльності сільськогосподарських підприємств. Виконання завдань аналітичного забезпечення управлінської діяльності відбувається в контексті прийняття управлінських рішень, реалізації функцій управління, обґрунтування та втілення в життя стратегій розвитку. Аналітичне забезпечення процесу прийняття стратегічних рішень має наскрізний характер супроводу і підтримки дій менеджерів з метою забезпечення обґрунтованості різних варіантів

управлінських заходів в умовах максимально можливої кількісно-якісної визначеності чинників зовнішнього середовища.

Відмінності аналітичного забезпечення в різних типах сільсько-господарських підприємств обумовлюються наступними характеристиками: організація аналітичної роботи; види, методи і прийоми аналізу; система показників стратегічного розвитку; документування результатів аналізу; роль аналітичної інформації в управлінні стратегічним розвитком.

В малих підприємствах аналітичним забезпеченням займається безпосередньо власник (фермер). Результати аналітичних процедур використовуються для обґрунтування загальних напрямів діяльності, не документуються і базуються на визначенні показників виробництва та реалізації продукції, встановленні відхилень їх звітних значень від попередніх або планових.

У середніх підприємствах відповідальність за організацію аналітичної роботи покладена на бухгалтерський і планово-економічний підрозділи. Аналітична інформація використовується для обґрунтування управлінських рішень, стратегій, забезпечення контролю. Результати аналізу документуються за допомогою аналітичних записок і звітів, у яких наводяться показники постачальницької, виробничої і збутової діяльності, фінансового та майнового стану й ефективного використання ресурсів. Аналітичні процедури полягають у встановленні відхилень, співвідношень і тенденцій. Поряд з аналізом внутрішніх чинників проводять оцінку параметрів зовнішнього мікросередовища.

На відміну від середніх підприємств, у яких аналіз виступає об'єднуючою ланкою між обліком і контролем, у великих – аналітичне забезпечення є базисом для реалізації основних функцій управління: планування, організації, мотивації, контролю. У великих підприємствах через зростання масштабності і різноманітності діяльності аналітичні функції виконують не тільки економічні та управлінські, а й інші підрозділи. Крім того, для вирішення комплексних і специфічних завдань виокремлюють спеціалізовані аналітичні відділи чи окремих виконавців-аналітиків. У порівнянні із середніми підприємствами розширюється перелік аналітичних носіїв інформації (аналітичні звіти, звіти за ключовими показниками, комплексні аналітичні звіти, аналітичні обґрунтування, рекомендації, стратегічні звіти, бюджети, кошториси, прогнози) та оціночних показників (збільшується кількість фінансових результативних індикаторів і вводяться показники вартісно-орієнтованого управління). Як наслідок, ускладнюється методичний інструментарій, де поряд з аналізом відхилень та тенденцій широкого розповсюдження набуває варіантний аналіз на основні сучасних економіко-математичних прийомів та інформаційних технологій.

У сучасних умовах відбувається зміна аналітичної парадигми шляхом зменшення ролі облікової моделі, побудованої на визначенні фінансових результатів, та підвищення значення вартісної концепції аналізу. Це пов'язано з тим, що аналіз на основі облікових даних має ретроспективний характер, і тому виникає суттєвий часовий лаг між інформацією, на основі якої приймаються рішення та реальною ситуацією, на яку воно спрямовується. Вартісно-

орієнтований підхід до аналізу базується на теперішніх можливостях економічної діяльності й орієнтується на майбутнє.

У третьому розділі **«Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств»** сформовано концептуальні підходи удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств, обґрунтовано впровадження обліково-аналітичного сервісу управління, розроблено його праксеологічну модель через декомпозицію загального процесу формування і реалізації стратегії розвитку підприємства.

Результативність діяльності підприємства визначально залежить від дотримання парадигми обліково-аналітичного забезпечення управління його стратегічним розвитком, яка базується на об'єднанні в єдину динамічну систему взаємопов'язаних елементів (аналіз, прогноз, стратегія, план і програма дій, облік, контроль та оцінка результативності). Така система постійно розвивається шляхом самоорганізації і містить в собі аспект багатомодельності.

Удосконалення концепції обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств передбачає отримання ефекту інформаційної синергії від інтеграції обліку й аналізу, які, зі свого боку, спрямовані на реалізацію об'єднаних процесів щодо: визначення сукупного впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища на досягнення стратегічних перспектив підприємства; забезпечення зв'язку між можливостями, цілями, управлінськими впливами стратегічного характеру, заходами і програмами розвитку, параметрами результативності; об'єднання зусиль підрозділів підприємства, зорієнтувавши їх на пріоритетні напрями розвитку; формування комунікативного поля взаємодії всіх стейкхолдерів підприємства.

Наявна конструкція інформаційного забезпечення управління базується на використанні існуючого масиву даних для задоволення потреб обмеженого кола користувачів. Тобто, спочатку генерується інформація, а потім задовольняється незначний обсяг потреб, в основному керівництва та державних органів. У сучасних умовах формується широке коло зацікавлених осіб, які, з одного боку, потребують повної й достовірної інформації про діяльність підприємств, а з іншого – здійснюють суттєвий інформаційний вплив на нього. Фактично вони виступають свого роду клієнтами, що споживають інформацію, генеровану підприємством, і мають різноманітні потреби. Водночас обліково-аналітичне забезпечення виступає базовим елементом інформаційного обміну та повинне мати клієнтоорієнтоване спрямування (рис. 2).

Першочерговим завданням при клієнтоорієнтованому підході до формування обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком є ідентифікація та детальний опис потреб зацікавлених осіб в інформації про діяльність підприємства. Отримана характеристика потреб є основою для визначення напрямів організації обліково-аналітичної роботи (види обліку й аналізу, форми звітності, методи збору, обробки і передачі інформації, система показників тощо).

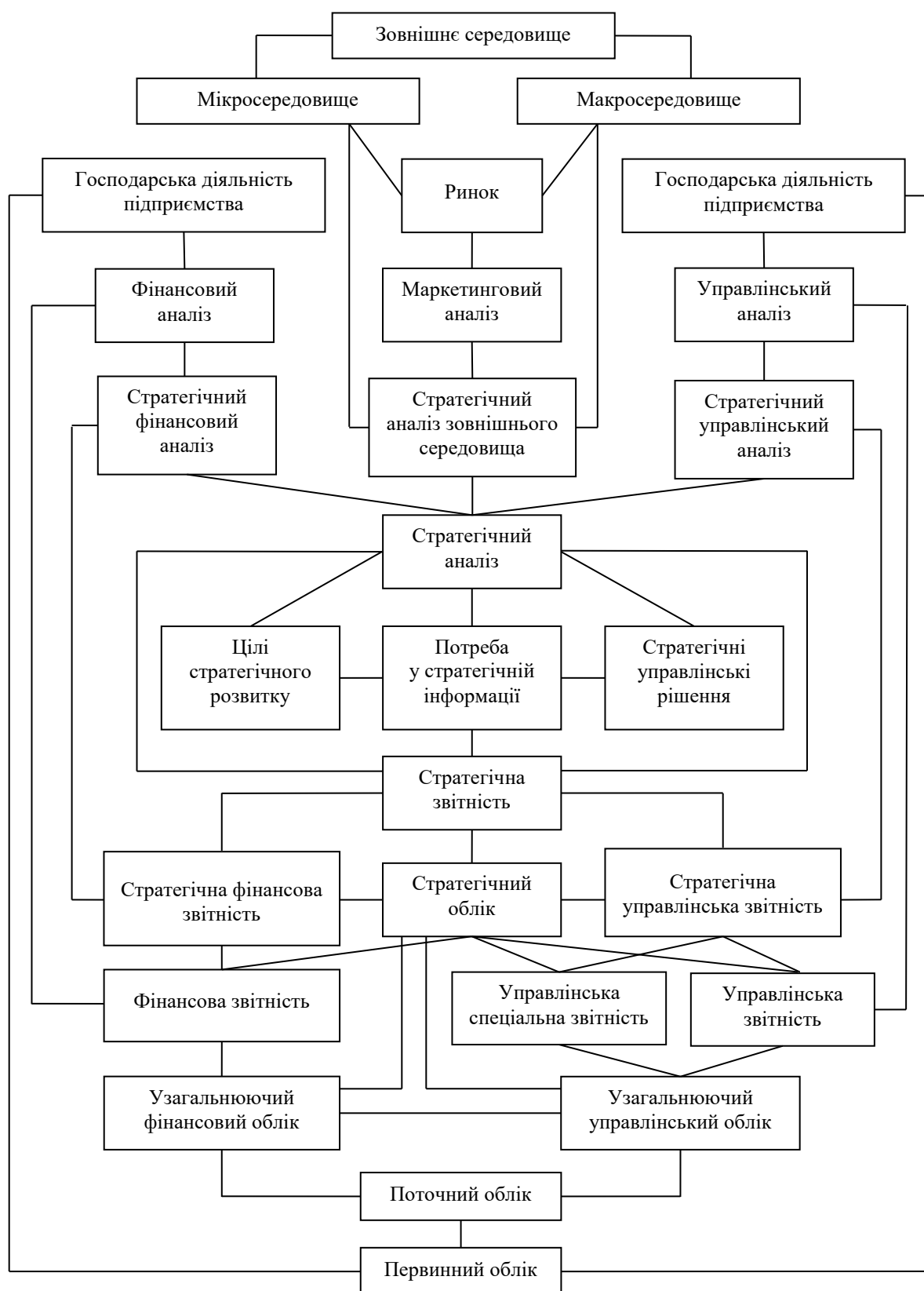

Рис. 2. Клієнтоорієнтована обліково-аналітична система стратегічного спрямування

Клієнтоорієнтований підхід до побудови системи обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком базується на таких постулатах: центральним елементом системи є потреби всіх зацікавлених осіб

(стейкхолдерів) у стратегічній інформації; цільове спрямування обліково-аналітичних процедур на параметри стратегічного розвитку; релевантність інформації щодо обґрунтування і прийняття стратегічних рішень; виявлені потреби в інформації визначають параметри стратегічної звітності та систему показників для оцінки тенденцій розвитку; стратегічний облік і стратегічний аналіз спрямовані на узагальнення та трансформацію всієї сукупності інформації, а також виокремлення тієї, яка повною мірою відповідає сформованій потребі; всі інші елементи системи (фінансовий і управлінський облік, фінансовий, управлінський і маркетинговий аналіз), окрім реєстрації і оцінки поточного стану, повинні відображати стратегічні тенденції та перспективи; різноманітні потреби в узагальненій інформації для прийняття стратегічних управлінських рішень задовольняються за допомогою показників звітності.

На особливу увагу заслуговують проблеми формування стратегічної звітності підприємств. Складання і оприлюднення такої звітності вже практикують провідні вітчизняні агрохолдинги, акції яких котируються на світових фондових біржах. Існує потреба у запровадженні стратегічної звітності і для всіх інших сільськогосподарських підприємств. Навіть фермерські господарства могли б скласти таку звітність за спрощеними формами і використовувати її показники у стратегічному передбаченні.

Стратегічна звітність призначена не тільки для власників і керівництва, а й повинна використовуватися для задоволення різноманітних інформаційних потреб інвесторів, кредиторів, партнерів, державних органів та інших контактних аудиторів. Основними вимогами для складання стратегічних звітів є динамічність, релевантність щодо різноманітних інформаційних потреб, достатність і водночас лаконічність у характеристиках різних аспектів діяльності підприємства, аналітичність, об'єктивність, інтегроване відображення операційних, маркетингових і фінансових показників. Призначенням стратегічної звітності є узагальнення і трансформація інформації про стратегічні процеси та довгострокові перспективи підприємства і її надання всім зацікавленим особам для прийняття рішень. Стратегічна звітність є концентрованим представленням показників фінансових і управлінських звітів. Динамічність полягає в тому, що, на відміну від фінансової звітності, в якій дані відображені на початок і кінець року, та управлінської звітності, в якій параметри висвітлюють у розрізі річного, квартальних та місячних періодів, стратегічні звіти містять ключові показники як мінімум за п'ять років та можуть мати прогностичні оцінки на один-два роки, що свідчить про тенденції та перспективи розвитку.

Формуванню загальної стратегічної звітності повинен передувати процес складання стратегічних форм фінансових та управлінських звітів. Окрім параметрів активів, капіталу, зобов'язань, фінансових результатів та грошових потоків, у стратегічних фінансових звітах розраховуються показники EBITDA, EBITDA margin, інші маржинальні індикатори, показники рентабельності (ROA, ROE, ROI), для публічних акціонерних товариств визначаються значення вартості підприємств (EVA, SVA, MVA) та індикатор EPS. Ключові показники

наводяться взагалі по підприємству та у розрізі окремих сегментів діяльності (рослинництво, тваринництво, переробка, логістика, зберігання, трейдинг) із метою визначення внеску кожного напрямку в загальну результативність розвитку. Через стратегічну управлінську звітність формалізуються вимоги до побудови річних управлінських звітів, спеціальної управлінської звітності та ведення управлінського обліку.

Клієнтоорієнтований підхід до побудови обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком передбачає трансформацію ролі бухгалтерських, економічних та аналітичних підрозділів у напрямі виконання ними сервісно-комунікаційних функцій. Тобто, перш ніж виконувати свої основні обов'язки щодо обліку та аналізу, вони повинні виявити весь спектр інформаційних потреб стейкхолдерів, розподілити їх на внутрішні і зовнішні, запропонувати інформаційний продукт, що відповідає запитам, та переорієнтувати свою діяльність на обслуговування зацікавлених осіб.

При побудові системи обліково-аналітичного сервісу та забезпечення її ефективного функціонування сільськогосподарським підприємствам необхідно враховувати масштаби їх діяльності. Для мікро- та малих підприємств створення служби обліково-аналітичного сервісу є недоцільним. Їх потреби в інформації стратегічного характеру можуть задовольнятися працівниками підприємства, які будуть наділені відповідними повноваженнями або дорадчими службами, створеними (або такими, які повинні бути створені) у районних управліннях агропромислового розвитку. Одним із шляхів, забезпечення малих сільськогосподарських підприємств інформацією стратегічного характеру є об'єднання останніх у кооперативи (виробничі, обслуговуючі, збутові). Це дозволяє у межах кооперативів створити службу обліково-аналітичного сервісу.

Організація обліково-аналітичного сервісу управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств середнього розміру передбачає інтеграцію інформаційних процесів з бізнес-процесами, ІТ-ресурсами, стратегією та цілями підприємства. Метою обліково-аналітичного сервісу управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств середнього розміру має стати поєднання облікових та аналітичних процедур, в результаті чого формуватиметься інформація такого характеру: ретроспективного, що узагальнює результати діяльності; аналітично-прогнозного, що забезпечує прийняття і реалізацію обґрунтованих стратегічних рішень.

У великих підприємствах доцільним є створення служби обліково-аналітичного сервісу, яка ідентифікує інформаційні потреби і на цій основі формує параметри звітності. Операційні підрозділи генерують та здійснюють первинну обробку даних про свою діяльність, а служба обліково-аналітичного сервісу узагальнює їх та трансформує в інформацію, орієнтовану на зацікавлених осіб.

Для практичної імплементації сформованих концептуальних підходів до обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком сільськогосподарського підприємства доцільно використати інжиніринговий підхід з використанням SADT-технології (рис. 3).

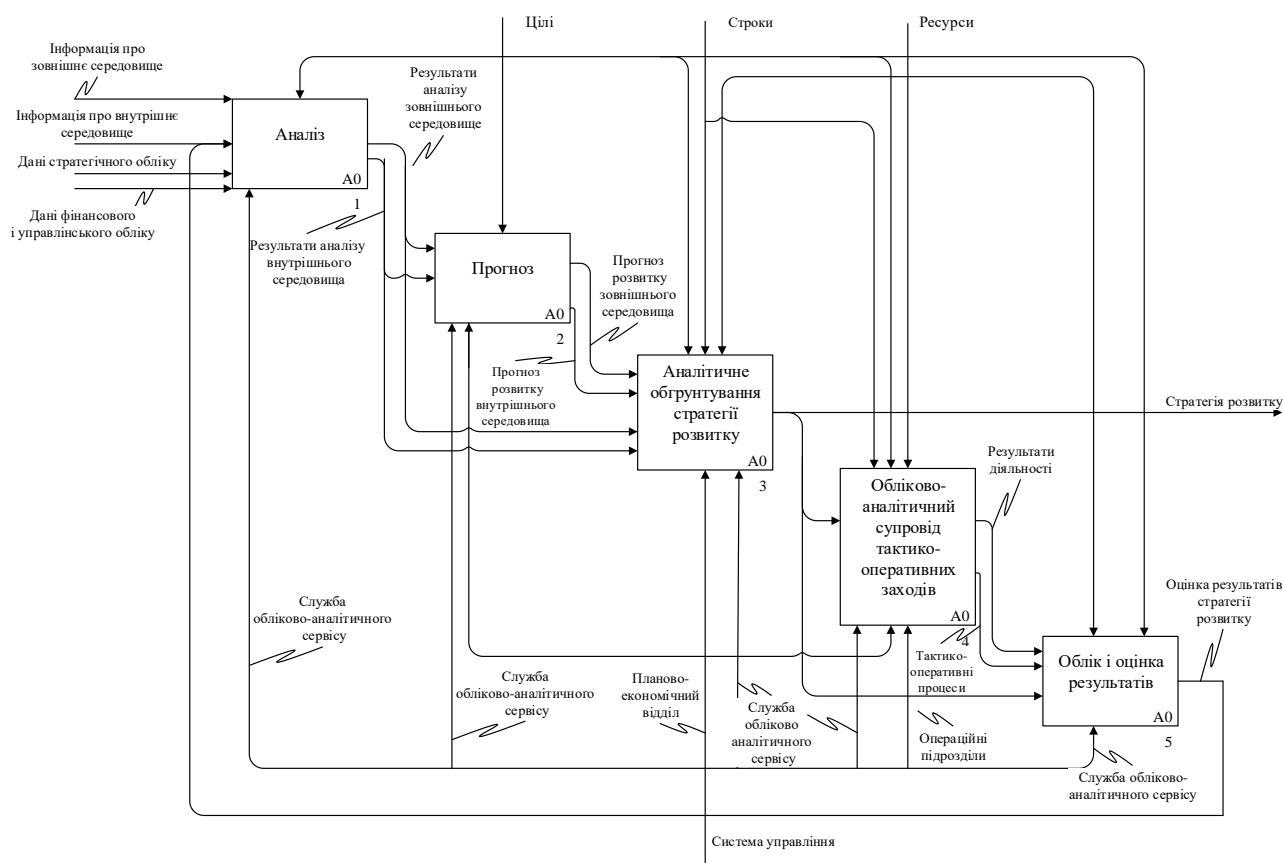

Рис. 3. Структурно-функціональна модель обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком підприємства

Відповідно до загальних положень формування стратегії і синтаксису SADT-моделювання суб'єкт (функціональна модель обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком підприємства) дозволяє за наявності управління (цілі, обмеження по термінах і ресурсах) перетворити вхід (вихідну інформацію про зовнішнє та внутрішнє середовище підприємства, дані фінансового, управлінського та стратегічного обліку) у вихід (стратегію розвитку) за допомогою механізму (діяльності служби обліково-аналітичного сервісу та інших економічних підрозділів підприємства).

Отже, завдяки процесам збору, обробки, акумулювання та трансформації інформації обліково-аналітична система інтегрує цільові настанови власників та вищого керівництва, можливості і зусилля організаційних підрозділів підприємства, вплив чинників зовнішнього середовища з метою розроблення та втілення в життя стратегії розвитку. В свою чергу, за допомогою підсистеми обліку, аналізу і контролю за реалізацією стратегії розвитку визначається результативність стратегічних дій і формується зворотний потік інформації для встановлення ступеня досягнення цілей та розроблення заходів корегування діяльності підприємства.

ВИСНОВКИ

У дисертації узагальнено й обґрунтовано теоретичні основи та практичні рекомендації щодо удосконалення обліково-аналітичного забезпечення

управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств. Отримані результати дослідження дозволили сформулювати наступні висновки:

1. На основі аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури обґрунтовано сутність категорії «стратегічний розвиток сільськогосподарських підприємств», під яким розуміють якісну трансформацію суб'єкта господарювання у процесі його переведення з початкового у бажаний (цільовий) стан з урахуванням визначених параметрів стратегічної результативності та впливу чинників зовнішнього середовища на основі формування і використання ресурсно-компетентнісного базису функціонування в контексті покращення соціально-економічної та екологічної ситуації суб'єктів господарювання.

2. Дослідження існуючих наукових підходів дозволило поглибити теоретичні засади визначення обліково-аналітичного забезпечення процесу управління стратегічним розвитком підприємства як інформаційної системи, яка ґрунтується на стратегічно орієнтованих даних бухгалтерського обліку й аналітичних процедурах, що перманентно супроводжують процеси формування, реалізації та контролю стратегій розвитку, виконання функцій стратегічного управління, і має відповідний організаційний, нормативно-методичний, кадровий та технічний базис.

3. Для вирішення завдань управління стратегічним розвитком існує нагальна потреба інтеграції обліку й аналізу, зокрема через удосконалення дій щодо їх організації. З огляду на це, обґрунтовано види інформації, генерованої підсистемою фінансового обліку, що є актуальною для управління стратегічним розвитком підприємств; розширено функції управлінського обліку у формуванні стратегічно орієнтованої інформації; доведено необхідність впровадження підсистеми стратегічного обліку для виявлення, вимірювання й оцінки параметрів стратегічної результативності та інформації, пов'язаної із зовнішніми чинниками; визначено пріоритетні напрями аналізу стратегічних процесів.

4. Запропоновано методичний підхід багаторівневої ідентифікації сучасних тенденцій стратегічного розвитку сільськогосподарських підприємств, який передбачає виділення глобальних, національних, регіональних та індивідуальних чинників, що є об'єктами обліку й аналізу. Доведено, що глобалізаційні процеси, тенденції розвитку національної економіки та регіональні особливості мають не менш важливе значення, ніж внутрішнє середовище сільськогосподарських підприємств, для реалізації стратегічних можливостей, тому, з одного боку, вони повинні знайти своє відображення в обліково-аналітичних процедурах, а, з іншого боку, визначально впливають на організацію системи обліково-аналітичного забезпечення суб'єктів господарювання. Глобальні, національні та регіональні чинники визначають типові умови формування обліково-аналітичного забезпечення, а індивідуальні – специфічні.

5. Оцінка облікового забезпечення управління суб'єктами господарювання аграрної сфери за обраними критеріями свідчить про суттєву диференціацію облікового процесу та рівня релевантності облікової інформації в мікро-, малих, середніх і великих сільськогосподарських підприємствах, що визначає напрями формування стратегічно орієнтованої інформаційної системи.

6. Вивчення аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком підприємств різного розміру проводилося в контексті реалізації аналітичних процедур і характеру взаємозв'язку та результативності облікової, аналітичної і контрольної функцій управління. Методика аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком передбачає формування параметрів майбутнього стану підприємства і базується на сукупності ітерацій аналітичних процедур, яка корелює з послідовністю дій щодо реалізації стратегічного циклу розвитку. Аналітичне забезпечення процесу прийняття стратегічних рішень має наскрізний характер супроводу і підтримки дій менеджерів різних рівнів управління з метою забезпечення обґрунтованості різних варіантів управлінських заходів в умовах максимально можливого врахування кількісно-якісної визначеності чинників зовнішнього середовища.

7. Розвинуто концептуальні засади сучасної парадигми обліково-аналітичного забезпечення управління сільськогосподарськими підприємствами в контексті їх стратегічного розвитку. Зокрема, доведено, що результативне обліково-аналітичне забезпечення управління стратегічним розвитком підприємств є інтеграційним концептом, який концентрується на різних рівнях зв'язків. Здійснення облікових процедур та використання аналітичного інструментарію дозволяє:

- поєднати та співставити інформацію про зовнішнє та внутрішнє середовище і на цій основі отримати всеохоплюючу картину навколишнього світу з означенням місця та стратегічних перспектив у ньому підприємства;

- встановити взаємозв'язок між процесами визначення стратегічних перспектив і можливостей та встановленням стратегічних пріоритетів і цілей;

- на основі налагодження доцільної циркуляції обліково-аналітичної інформації об'єднати зусилля всіх підрозділів підприємства, зорієнтувавши їх на параметри стратегічного розвитку;

- на базі інформації, генерованої системою обліково-аналітичного забезпечення, сформувати комунікативне поле взаємодії всіх стейкхолдерів підприємства (менеджменту, власників (акціонерів), потенційних інвесторів, кредиторів, партнерів, представників державних органів тощо);

- обґрунтувати роль обліково-аналітичного забезпечення як інформаційного базису інтегрованої системи взаємодії між стратегічними можливостями, стратегічними цілями і пріоритетами, управлінськими впливами стратегічного характеру, заходами і програмами стратегічного розвитку, параметрами стратегічної результативності.

8. У контексті переходу від самоорганізаційної (синергетичної) до кібернетичної моделі діяльності сільськогосподарських підприємств доведено необхідність організаційних змін у процесах інформаційного супроводу прийняття стратегічних рішень шляхом впровадження обліково-аналітичного сервісу управління стратегічним розвитком, який спрямовано на задоволення потреб керівництва в актуальній, достовірній, релевантній, повній інформації з метою локалізації декларативних, інтуїтивних, емоційних, ситуативних підходів у визначенні стратегічної поведінки і розширення обґрунтованих аналітико-прогнозних методів визначення стратегічних пріоритетів.

9. Розвинуто практичну імплементацію концептуальних основ формування обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком доцільно здійснювати за допомогою інжинірингового підходу з використанням SADT-технології (Structured Analysis and Design Technique – технологія структурного аналізу і проектування). Відповідно до даної технології суб'єкт (функціональна модель обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком підприємства) дозволяє при наявності управління (цілі, обмеження за термінами і ресурсами) перетворити вхід (вихідну інформацію про зовнішнє та внутрішнє середовище підприємства, дані фінансового, управлінського та стратегічного обліків) у вихід (стратегію розвитку) за допомогою механізму (діяльності служби обліково-аналітичного сервісу й інших економічних та операційних підрозділів підприємства).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Колективні монографії:

1. Савчук В. К., **Рябенко Л. М.** Обліково-аналітичне забезпечення управління формуванням стратегії підприємств. Стратегії економічного розвитку: держава, регіон, підприємство: [колективна монографія]. Херсон, 2015. Т. 2. С. 352–365. *(Здобувачем обтунтовано концептуальні засади обліково-аналітичного забезпечення управління формуванням стратегії сільськогосподарських підприємств).*

2. Рябенко В. В., **Рябенко Л. М.** Формування обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним потенціалом підприємств харчової промисловості Обліково-фінансове забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки України на інноваційній основі: [колективна монографія]. Дніпропетровськ, 2015. С. 114–130. *(Здобувачем визначено основні складові обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним потенціалом підприємств харчової промисловості).*

3. Рябенко Л. М. Аналітичний інструментарій дослідження стратегічного розвитку підприємств. Стратегічний розвиток підприємств аграрної сфери економіки України: аналітико-прогнозна оцінка: [колективна монографія]. К., 2017. С. 55–66.

4. Рябенко В. В., **Рябенко Л. М.** Тренди розвитку сільськогосподарських підприємств як визначальні пріоритети їх стратегій. Стратегія економічного розвитку суб'єктів аграрної сфери: актуальні питання науки і практики»: [колективна монографія]. Ніжин, 2017. С. 215–229. *(Здобувачем оцінено тенденції стратегічного розвитку сільськогосподарських підприємств).*

Статті у наукових фахових виданнях України:

5. Рябенко Л. М. Аналітичне забезпечення прийняття управлінських рішень суб'єктами аграрного ринку. Економіка: проблеми теорії та практики. 2008. Вип. 245. Т. IV. С. 881–887.

6. Рябенко Л. М. Якість зерна як основний чинник нарощування його експорту. Наукові праці університету харчових технологій. 2009. Вип. 31. С. 72–74.

7. Рябенко Л. М. Обліково-аналітичне забезпечення менеджменту. Формування ринкової економіки. 2012. Ч. 1. С. 304–310.

Статті у наукових фахових виданнях України,

включених до міжнародних наукометричних баз даних:

8. Рябенко Л. М. Генезис стратегічного обліку. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. 2015. С. 325–331.

9. Рябенко Л. М. Особливості обліково-аналітичного забезпечення стратегічного управління сільськогосподарськими підприємствами. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Економічні науки». 2016. Вип. 12. Ч. 3. С. 128–137.

10. Рябенко Л. М. Обліково-аналітичний сервіс стратегічного управління підприємством. Вісник Одеського національного університету. Серія: «Економіка». 2016. Т. 23. С. 65–69.

11. Рябенко Л. М. Стратегічне управління вирішенням соціальних проблем аграрного бізнесу. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. 2015. Вип. 249. С. 240–250.

12. Рябенко Л. М. Оцінка облікового забезпечення управління стратегічним розвитком сільськогосподарського підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип. 18. С. 562–567.

13. Рябенко Л. М. Аналітичне забезпечення розробки і реалізації управлінських стратегічних рішень. Економіка та суспільство. 2017. Вип. 13. С. 473–478.

Стаття в іншому науковому виданні

14. Riabenko L. M. The building of strategically oriented accounting system in enterprises. Collection of scientific articles. 2016. P. 223–227.

Тези наукових доповідей:

15. Рябенко Л. М. Якість зерна як основний чинник нарощування його експорту. Наукові праці Національного університету харчових технологій, м. Київ, 15–18 березня 2009 року: тези доповіді. К., 2009. Вип. 31. С. 72–74.

16. Рябенко Л. М. Інформаційно-аналітичне забезпечення прогнозування продовольчого ринку. Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI століття: 75-та наукова конференція молодих учених, аспірантів і студентів, м. Київ, 13–14 квітня 2009 року: тези доповіді. К., 2009. Ч. 1. С. 63.

17. Рябенко Л. М. Розвиток зернового господарства як фактор забезпечення продовольчої безпеки України. Торгівля і продовольча безпека, м. Донецьк, 23–24 квітня 2010 року: тези доповіді. Донецьк, 2010. Вип. 60. С. 158–167.

18. Рябенко Л. М. Адаптація стандартів якості зерна до міжнародних вимог – об'єктивна передумова підвищення його конкурентоспроможності.

Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у ХХІ століття: 76-та наукова конференція молодих учених, аспірантів і студентів, м. Київ, 12–13 квітня 2010 року: тези доповіді. К., 2010. Ч. 2. С. 156.

19. Рябенко Л. М. Аналітична система забезпечення управління діяльністю підприємств на ринку зерна. Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи: IV Міжнародний форум вчених, м. Харків, 12 травня 2010 року: тези доповіді. Х., 2010. Т. 1. С. 215–217.

20. Рябенко Л. М. Прогнозно-аналітична діяльність підприємств аграрної сфери. Проблеми економіки підприємств в сучасних умовах: VII Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 19–21 травня 2011 року: тези доповіді. К., 2011. С. 41–42.

21. Рябенко Л. М. Оцінка стану аналітичної роботи та прогнозування на підприємствах аграрної сфери. Особливості функціонування підприємств України в сучасних економіко-правових умовах: Міжнародна науково-практична конференція, м. Дніпропетровськ, 7–9 грудня 2011 року: тези доповіді. Дніпропетровськ, 2011. С. 153–154.

22. Рябенко В. В., **Рябенко Л. М.** Роль виробництва зерна в забезпеченні продовольственої безпеки України. Современныe тенденции формирования и развития агропромышленного рынка: Международная научно-практическая конференция, г. Саратов, Российская Федерация, 15 ноября 2011 года: тезисы доклада. Саратов, 2011. С. 197–202. *(Здобувачем обґрунтовано роль виробництва зерна в забезпеченні продовольчої безпеки України).*

23. Riabenko L. Peculiarities of the enterprises analytic work in the research of market abilities. Економіка: сучасні проблеми та перспективи розвитку: X Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Київ, 23 березня 2012 року: тези доповіді, К., 2012. С. 156–158.

24. Рябенко Л. М. Обліково-аналітичне забезпечення менеджменту. Стратегічні імперативи сучасного менеджменту: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 2–3 лютого 2012 року: тези доповіді. К., 2012. С. 88–90.

25. Рябенко Л. М. Роль і значення обліково-аналітичної інформації в системі управління результативністю діяльності суб'єктів господарювання. Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Київ, 21–22 листопада 2013 року: тези доповіді. К., 2014. С. 232–233.

26. Рябенко Л. М. Обліково-аналітичне забезпечення формування стратегії розвитку аграрних підприємств. Formation of modern economic area: benefits, risks, implementation mechanisms: Міжнародна конференція, м. Тбілісі, Республіка Грузія, 29 квітня 2016 року: тези доповіді. Тбілісі, 2016. С. 233–236.

27. Рябенко Л. М. Генеза стратегічного обліку. Аграрна політика України в умовах глобальних продовольчих та фінансово-економічних викликів: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 65-річчю економічного факультету НУБіП України, м. Київ, 21–22 жовтня 2017 року: тези доповіді. К., 2017. С. 232–233.

28. Рябенко Л. М. Облікове забезпечення управління стратегічним розвитком підприємства. Стратегія розвитку України: економічний та

гуманітарний виміри: IV Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 17 жовтня 2017 року: тези доповіді. К., 2017. С. 224.

АНОТАЦІЯ

Рябенко Л. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)». Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2018.

Дисертацію присвячено дослідженню теоретичних, методичних та практичних аспектів обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств як передумови формування конкурентних переваг і стабілізації їх соціально-економічного зростання. У ході вивчення й узагальнення вітчизняних та зарубіжних літературних джерел визначено сутність поняття стратегічного розвитку підприємств з урахуванням його особливостей в сільському господарстві. Досліджено процес управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств як об'єкта обліку і аналізу.

Проведено діагностику тенденцій розвитку сільськогосподарських підприємств України. Проаналізовано стан облікового відображення процесів і результатів управління сільськогосподарськими підприємствами відповідно до масштабів їх діяльності. Визначено напрями і способи підвищення ефективності реалізації аналітичної функції в процесі стратегічного управління.

Удосконалено концепцію системи обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств на основі обґрунтування теоретичних та практичних підходів до наділення її елементів сервісними функціями. Розроблено праксеологічну модель обліково-аналітичного забезпечення формування стратегій розвитку підприємства.

Ключові слова: облік, аналіз, управління, обліково-аналітичне забезпечення, розвиток, стратегія, сільськогосподарські підприємства, управління стратегічним розвитком, фінансовий облік, управлінський облік, стратегічний облік.

АННОТАЦИЯ

Рябенко Л. М. Учетно-аналитическое обеспечение управления стратегическим развитием сельскохозяйственных предприятий. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.09 «Бухгалтерский учет, анализ и аудит (по видам экономической деятельности)». Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины. Киев, 2018.

Диссертация направлена на решение научного задания усовершенствования учетно-аналитического обеспечения управления стратегическим развитием сельскохозяйственных предприятий.

В диссертации исследованы теоретические, методические и практические аспекты учетно-аналитического обеспечения управления стратегическим развитием сельскохозяйственных предприятий как предпосылки формирования конкурентных преимуществ и стабилизации их социально-экономического роста. В ходе изучения и обобщения отечественных и зарубежных литературных источников конкретизирована сущность понятия стратегического развития предприятий и определены его особенности в сельском хозяйстве. Исследован процесс управления стратегическим развитием сельскохозяйственных предприятий как объект учета и анализа. Проведена оценка организации учетно-аналитического обеспечения управления сельскохозяйственными предприятиями.

В процессе исследования рассмотрены теоретические основы определения учетно-аналитического обеспечения процесса управления стратегическим развитием предприятия как информационной системы, основанной на стратегически ориентированных данных бухгалтерского учета и аналитических процедурах, перманентно сопровождающих процессы формирования, реализации и контроля стратегии развития, выполнении функций стратегического управления, и имеет соответствующий организационный, нормативно-методический, кадровый и технический базис.

Проведена диагностика стратегического развития сельскохозяйственных предприятий Украины. Выявлена система факторов влияния на стратегическое развитие субъектов хозяйствования в аграрной сфере. Доказано, что глобальные, национальные и региональные факторы определяют типичные условия формирования учетно-аналитического обеспечения, а индивидуальные – специфические. С целью определения специфики и последующего усовершенствования учетно-аналитического обеспечения управления стратегическим развитием проведена типизация сельскохозяйственных предприятий по размеру их земельного банка.

Проанализированы состояние и тенденции учетного отражения процессов и результатов управления стратегическим развитием сельскохозяйственных предприятий в соответствии с масштабами их деятельности как предпосылки формирования учетно-аналитической среды. Предложены направления использования информации финансового учета в управлении стратегическим развитием субъектов хозяйствования. Обоснована необходимость использования управленческого и стратегического учета для отражения текущих процессов и перспективных тенденций развития предприятий. Проведена оценка аналитического обеспечения разработки управленческих стратегических решений. Определены отличительные характеристики аналитического обеспечения в разных типах сельскохозяйственных предприятий. Обоснованы направления и способы повышения эффективности реализации аналитической функции в процессе стратегического управления.

Сформированы концептуальные подходы к усовершенствованию учетно-аналитического обеспечения управления стратегическим развитием сельскохозяйственных предприятий, которые предусматривают получение эффекта информационной синергии от интеграции учета и анализа, которые направлены на реализацию определенных объединительных процессов.

Обоснована необходимость организационных изменений в процессе информационного сопровождения принятия стратегических решений путем внедрения учетно-аналитического сервиса управления стратегическим развитием, который направлен на удовлетворение потребностей руководства в актуальной, достоверной, релевантной, полной информации с целью локализации декларативных, интуитивных, эмоциональных, ситуативных подходов в определении стратегического поведения и расширение обоснованных прогнозно-аналитических методов определения стратегических приоритетов. В основе учетно-аналитического сервиса лежит клиенто-ориентированный подход, который базируется на идентификации и детальном описании потребностей заинтересованных лиц (стейкхолдеров) в информации о деятельности предприятия.

Разработана праксеологическая модель учетно-аналитического обеспечения управления путем декомпозиции общего процесса формирования и реализации стратегии развития предприятия. Предложен механизм имплементации концептуальных основ формирования учетно-аналитического обеспечения управления стратегическим развитием с использованием SADT-технологии (Structured Analysis and Design Technique – технология структурного анализа и проектирования). Согласно данной технологии субъект (функциональная модель учетно-аналитического обеспечения управления стратегическим развитием предприятия) позволяет при наличии управления (цели, ограничения по срокам и ресурсам) превратить вход (исходную информацию о внешней и внутренней среде предприятия, данные финансового, управленческого и стратегического учета) в выход (стратегии развития) с помощью механизма (деятельности службы учетно-аналитического сервиса и других экономических и операционных подразделений предприятия).

Ключевые слова: учет, анализ, управление, учетно-аналитическое обеспечение, развитие, стратегия, сельскохозяйственные предприятия, управления стратегическим развитием, финансовый учет, управленческий учет, стратегический учет.

ANNOTATION

Riabenko L. M. Accounting and analytical support for management of strategic development of agricultural enterprises. – The Manuscript.

The dissertation for a Candidate Degree in Economics in specialty 08.00.09 «Accounting, Analysis and Audit (by Types of Economic Activity)». National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Kyiv, 2018.

The dissertation is devoted to the research of theoretical, methodical and practical aspects of accounting and analytical support for strategic development of

agricultural enterprises as a precondition for the formation of competitive advantages and stabilization of their socio-economic growth. During the study and generalization of domestic and foreign literary sources the essence of the concept of strategic development of enterprises with regard to its features in agriculture is determined. The process of management of strategic development of agricultural enterprises as an object of accounting and analysis is investigated.

Diagnostics of tendencies of the development of agricultural enterprises of Ukraine is conducted. The state of account reflection of processes and results of management of agricultural enterprises in accordance with the scale of their activity is analyzed. The directions and ways of increasing the efficiency of analytical function realization in the process of strategic management are determined.

The concept of the system of accounting and analytical support for strategic development of agricultural enterprises has been improved on the basis of substantiation of theoretical and practical approaches to the allocation of its elements by service functions. A prakseologic model of accounting and analytical support for the formation of enterprise development strategies has been developed.

Key words: accounting, analysis, management, accounting and analytical support, development, strategy, agricultural enterprises, strategic development management, financial accounting, management accounting, strategic accounting.